

LEKTOR: Audycje Kulturalne – w dobrym tonie.

KATARZYNA KŁOSIŃSKA: Jeśli mówiąc coś, chcemy przekazać jakąś dodatkową, mniej ważną informację, sygnalizujemy to zwrotem "nawiasem mówiąc". Na przykład: "Przygarnęli ze schroniska psa, nawiasem mówiąc, bardzo podobnego do poprzedniego". Może się wydawać, że zwrot ten powstał od nazwy znaku interpunkcyjnego, bo w nawias właśnie ujmujemy treści, które są mniej ważne, które mają charakter uboczny. W takim wypadku jednak posługiwalibyśmy się chyba inną formą, mówilibyśmy raczej "w nawiasie mówiąc". Mówimy jednak "nawiasem mówiąc", a to dlatego, że chodziło o zupełnie inny nawias niż ten, który stawiamy, gdy piszemy jakiś tekst. Otóż dawniej "nawias" oznaczał coś, co wisi i ma łukowaty kształt, i był tym samym co "nawis". Oba wyrazy powstały od czasownika "wisieć". "Nawias" i "nawis" po jakimś czasie przestały być synonimami. "Nawis" pozostał przy tym elemencie znaczenia, który wiąże się z czasownikiem "wisieć". Dzisiaj "nawis" to coś, co wisi, na przykład nawis skalny, a sprzed 30 i trochę więcej lat pamiętamy nawis inflacyjny. Natomiast "w nawiasie" najważniejszym elementem znaczenia okazał się ten związany z łukowatym kształtem. Tak jak powiedziałam, oba te wyrazy powstały od czasownika "wisieć" i oznaczały coś, co wisi i ma łukowaty kształt, i właśnie "nawis" to zostało to, co wisi, a "nawias" coś, co ma łukowaty kształt, niekoniecznie już wisi. I właśnie dlatego, że ten łukowaty kształt tu jest najważniejszy, to między innymi dlatego "nawias" stał się nazwą znaku graficznego, który właśnie tak, czyli jak łuk, wygląda. Ten łukowaty kształt stał się też podstawą utworzenia znaczeń przenośnych rzeczownika "nawias", a właściwie jego formy "nawiasem". Otóż dawniej używano wielu różnych zwrotów ze słowem "nawiasem", a nie tylko tego, którego my dziś używamy, to znaczy "nawiasem mówiąc". Można było patrzeć nawiasem albo pójść nawiasem i tutaj "nawiasem" znaczyło dosłownie "bokiem". Pójść nawiasem, to znaczy pójść okrężną drogą. Patrzyć nawiasem, to patrzeć z ukosa. Do chodzenia nawiasem, czyli do chodzenia boczną drogą porównywano też działania, które jakby są efektami ubocznymi innych działań, które są przypadkowe. Można było więc na przykład nawiasem sprawić komuś zawstydzenie i tutaj to zawstydzenie, to jakby skutek uboczny czyjegoś zachowania. Podobnie w zdaniu: "To nie nawiasem, lecz z trudnością przychodzi zostać mecenasem". No, w tym zdaniu mowa jest o tym, że adwokatem, czyli mecenasem, nie zostaje się przypadkowo, a zatem jeśli coś robiło się nawiasem, to robiło się to jakby przypadkowo. Wszystko to wiąże się z wyobrażeniem "nawiasu" jako czegoś, co ma łukowaty kształt, czyli czegoś, co wygina się w jedną stronę, co wygina się w bok. I właśnie słowa dorzucone do wypowiedzi "nawiasem", to słowa jakby uboczne, słowa dodatkowe, jakby odchodzące od głównej myśli. I dlatego czasami wtrącamy do swojej wypowiedzi takie wyrażenie "nawiasem mówiąc".

LEKTOR: Audycje Kulturalne – w dobrym tonie.